

Työeläkelaitoksille

KATSAUS SOVELTAMISASIOIHIN 2/2000

Oikean työnantajan selvittäminen

ELÄKETURVAN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS ON RATKAISTAVA ASIAN TODELLISEN LUONTEEN MUKAISESTI

Z on työskennellyt sivutoimisesti C Oy:n omistamassa ravintolassa 8.6.1995 alkaen. Hänellä on ollut säännöllisesti ensin neljä vuorokautta viikossa ja säännölliset työvuorot sittemmin lauantaisin ja sunnuntaisin. Z ei ole työskennellyt muissa ravintoloissa. Hän on sopinut työskentelynsä aloittamisesta, työvuoroista ja työsuhteen ehdoista C Oy:n palveluksessa olevien henkilöiden kanssa. Palkan Z:lle maksoivat kuitenkin 8.6.1995-2.4.1996 välisenä aikana E Oy ja F Oy ja sen jälkeen A Oy ja B Oy. Z ei kuitenkaan ole missään vaiheessa sopinut mitään palkanmaksajan tai työnantajan vaihtumisesta. Hän ei ole ollut tekemisissä E Oy:n, F Oy:n, A Oy:n tai B Oy:n edustajien kanssa. Z:lle on palkanmaksajina toimineiden yhtiöiden puolesta järjestetty 1.1.1998 edeltävältä ajalta TEL-eläketurva silloisen TEL 1 §:n (ns. ketjutussääntö) mukaan ja 1.1.1998 jälkeiseltä ajalta TaEL:n mukainen eläketurva.

E Oy:n, F Oy:n, A Oy:n ja B Oy:n toimialoina on muun muassa työvoiman vuokraus. C Oy:n toimialana on muun muassa majoitus- ja ravitsemusliikkeen harjoittaminen.

ETK: Z on ollut yhdenjaksoisessa työsuhteessa C Oy:öön 8.6.1995 alkaen. Z:n työskentelyyn on sovellettava TEL:a ja C Oy:llä on eläketurvan järjestämisvelvollisuus.

Perusteluja: Työnantajalla tarkoitetaan työsuhteen toista osapuolta, minkä perusteella työnantajan oikeusasemaan kuuluvat palkanmaksun lisäksi myös sopimusosapuolena oleminen, oikeus saada työntekijän työsuoritukset hyväksyä sekä oikeus antaa työn suorittamisesta koskevia ohjeita ja määräyksiä. Z on sopinut työskentelynsä aloittamisesta ja työehdoistaan ainoastaan C Oy:n henkilökuntaan kuuluvien edustajien kanssa. Z on työskennellyt koko ajan samassa C Oy:n omistamassa ravintolassa, joten työsuorituksen välitön hyöty on tullut C Oy:n hyväksi. Hän on saanut kaikki työn suorittamisessa tarpeelliset ohjeet ja määräykset ravintolan ilmoitustaululta ja esimiehiltä. Pelkäämään se seikka, että Z:n palkanmaksusta ja työeläkevakuutusmaksujen tiittämisestä ovat huolehtineet E Oy, F Oy, A Oy ja B Oy ei sellaisenaan osoita, että nämä yhtiöt olisivat Z:n työnantajia. Nämä yhtiöt ovat toimineet vain C Oy:lle kuuluvan palkanmaksu- ja vakuuttamisvelvollisuuden sijaissuorittajina.

25.9.2000

Z ei ole toiminut vuokrattuna työntekijänä, koska hän ei ole ollut työsopimus-suhteessa mihinkään työvoiman vuokrausta harjoittavaan yhtiöön.

Työeläkelakeja sovellettaessa on eläketurvan järjestämisvelvollisuutta ratkaistaessa meneteltävä asian todellisen luonteen ja tarkoituksen mukaisesti, jos eläketurvan järjestämisvelvollisuuden kiertämiseksi on oikeustoimelle annettu sellainen sisältö, joka ei vastaa asian todellista luonnetta. Kierrättämällä Z:n palkanmaksun E Oy:n, F Oy:n, A Oy:n ja B Oy:n kautta C Oy ei sen vuoksi voi vapautua sille TEL:n nojalla kuuluvasta eläketurvan järjestämisvelvollisuudesta.

ETK:n päätös 5.6.2000, ETK sov1726 (tiedustelut Pekka Pietinen).

* * *

MUODOLLINEN YHTIÖRAKENNE SIVUUTETTIIN ELÄKETURVAN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUDESTA JA TYÖSUHTEEN YHDENJAKSOISUUDESTA PÄÄTETTÄESSÄ

X ja Y ovat toimineet viihdepuhelinlinjojen puhujina vuodesta 1993 alkaen. Työ tehdään kotona tai muussa heidän itse valitsemassaan paikassa ja heidän omalla puhelimellaan. Palkka on maksettu tuntitaksan mukaan. Palkanmaksajana ovat olleet vuorollaan C Oy, D Oy, E Oy sekä F GmbH-niminen Saksaan perustettu saksalainen yhtiö. Y on kuitenkin tiedustelussaan ilmoittanut työnantajakseen eri yhtiön, B Oy:n. C Oy, D Oy ja E Oy ovat päättäneet toimintansa konkurssiin. Nämä yhtiöt sekä F GmbH, B Oy ja A Oy, jonka toiminta on myös päättynyt konkurssiin, ovat ETK:n ja verohallinnon tarkastusten sekä poliisitutkimusten perusteella olleet tosiasiallisesti saman henkilön määräysvallassa ja kaikissa yhtiöissä on myös ollut sama henkilö hallituksen ainoana varsinaisena jäsenenä. Viihdepuhelinpalvelun järjestämisessä välttämättömät sopimukset teleoperaattoreiden kanssa ovat olleet A Oy:n ja sen konkurssin jälkeen B Oy:n nimissä ja näille yhtiöille on myös tilitetty toiminnasta saadut tulot.

ETK: X ja Y ovat olleet yhdenjaksoisissa TEL:n piiriin kuuluvissa työsuhteissa vuodesta 1993 alkaen. A Oy ja B oy ovat olleet heidän varsinaisia työnantajiaan. Eläketurvan järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista ovat lisäksi vastuussa palkanmaksajina toimineet C Oy, D Oy, E Oy sekä F GmbH-niminen saksalainen yhtiö yhteisvastuullisesti.

Perusteluja: X:n ja Y:n työskentely on tosiasiallisten olosuhteiden perusteella täyttänyt työsuhteen tunnusmerkit; myös ns. direktion osalta. Työskentely on ollut jatkuvaa ja palkanmaksu on jatkunut usean vuoden ajan säännöllisenä. Palkanmaksusta vastanneet C Oy, D Oy, E Oy ja F GmbH ovat tosiasiallisesti toimineet vain A Oy:n ja myöhemmin B Oy:n apuyhtiöinä ja teknisinä palkanmaksijina. ETK:n mielestä kaikki mainitut yhtiöt ovat muodollisesta itsenäisyydestään huolimatta muodostaneet sellaisen kokonaisuuden, jossa yhtiöiden kesken ei ole näytetty vallinneen tosiasiallista liikesuhdetta. Kysymyksessä on ollut yksi ja sama liikeyritys siitä huolimatta, että toimintaa on harjoitettu juridiselta muodoltaan erillisten oikeushenkilöiden avulla. Palkanmaksusta vastanneiden yhtiöiden toistuva ajautuminen konkurssiin osoittaa selvästi, ettei niiden toiminta yksittäisinä yhtiöinä ole perustunut liiketoiminnallisesti järke-

25.9.2000

vään suunnitteluun ja normaaliin voiton tavoitteluun. Erityisesti siltä osin, kun palkanmaksuyhtiönä on toiminut saksalainen yhtiö on järjestelyn katsottava sisältävän normaalille liiketoiminnalle vieraita piirteitä ottaen huomioon, että henkilöt, joille yhtiö on maksanut palkkaa asuvat ja työskentelevät Suomessa. Tarkastushavaintojen mukaan saksalaisen yhtiön asioita on myös pitkälti hoidettu Suomessa.

Näissä olosuhteissa liiketoiminnasta aiheutuvat muun muassa työnantajuu-teen perustuvat velvoitteet voidaan muodollinen yhtiörakenne sivuuttaen kohdentaa pääasiallisina toimijoina pidettäville yhtiöille (A Oy ja B Oy).

Eläketurvan järjestämisvelvollisuutta ratkaistaessa taikka vakuutusmaksua määrittäessä on meneteltävä asian todellisen luonteen ja tarkoituksen mukaan, jos jollekin oikeustoimelle on eläketurvan kiertämiseksi tai vakuutusmaksun välttämiseksi annettu sellainen sisältö, joka ei vastaa asian todellista luonnetta tai tarkoitusta.

ETK:n päätökset 12.6.2000, ETK sov1729 ja sov1730 (tiedustelut Pekka Pietinen).

* * *

TEL/TaEL

TYÖVOIMAPALVELUYRITYKSELLE KEIKKATÖITÄ TEKEVÄN SAIRAAHOITAJAN VAKUUTTAMINEN

X on sairaanhoitaja. Hän ja yritys Y ovat allekirjoittaneet 30.6.1999 työvoimapalvelualan sopimuksen työsuhteen ehdoista. Sopimuksessa on todettu mm., että sitä sovelletaan kuhunkin määräaikaiseen työsuhteeseen, josta sovitaan erikseen tilauskohtaisesti. Työsuhteen on mainittu kestävän seuraavan toimeksiannon ajan. Sopimuksessa on määritelty palkka ja erikseen maksettavat lisät. Sopimuksen mukaisesti työskentely vakuutetaan TaEL:n mukaisesti.

X on ollut työssä heinäkuussa 1999 6 päivää, elokuussa 4 päivää, syyskuussa 6 päivää ja lokakuussa yhden päivän. X:n palkka on heinä-, elo- ja syyskuussa ylittänyt TEL:n rajamäärän.

ETK: X:ään sovelletaan TaEL:a siltä osin kuin hän on työskennellyt yritys Y:lle 2.7.- 1.10.1999 välisenä aikana.

Perusteluja: Työsopimus tehdään yleensä toistaiseksi voimassa olevaksi. Määräaikaista työsopimusta voidaan työsopimuslain mukaan käyttää vain, jos siihen on perusteltu syy, esim. työn luonne. Sopimusta on pidettävä määräaikaisena, jos on sovittu jostakin määräajasta, jos on sovittu määrätystä työstä tai jos työsuhteen kesto muutoin käy ilmi sopimuksen tarkoituksesta. Työvoiman vuokrausalalla määräaikaisen työsuhteen on alan luonne huomioon ottaen katsottu kestävän lähtökohtaisesti sen ajan, mitä työskentely kestää yhden asiakasyrityksen tilauksen perusteella.

Sairaanhoitaja X ja yritys Y:n allekirjoittaman sopimuksen sisältö huomioon ottaen sitä ei voida pitää työsopimuksena vaan työskentelystä laadittuna puitesopimuksena. Saadun selvityksen mukaan X:n työskentelykertoja ei ole so-

25.9.2000

vittu etukäteen. Hänet on tarvittaessa pyydetty erikseen töihin eikä hänellä ole ollut velvollisuutta ottaa tarjottua työtehtävää vastaan. X on myös voinut työskennellä toisille työntekijöille yritys Y:n työskentelykertojen välissä. Saatujen tietojen mukaan X:n työskentelyjaksot ovat kukin muodostaneet erillisen, alle kuukauden mittaisen työsuhteen. Näyttöä ei ole siitä, että osapuolet olisivat tarkoittaneet sitoutua toistaiseksi voimassa olevaan työsopimukseen.

Yritys Y toimii mm. työvoimapalvelualueilla ja tuottaa erilaisia palveluita asiakkaiden käyttöön tilausten perusteella. Toiminta on verrattavissa työvoiman vuokraukseen, jossa yritys toimittaa työvoimaa asiakasyritysten käytettäväksi tilapäistä tarvetta varten. Toiminnan luonne ja X:n suorittamat työt huomioon ottaen yritys Y:llä voidaan katsoa olleen perusteltu syy solmia X:n työskentelystä useita määräaikaista työsopimuksia ilman, että työskentelyn voitaisiin katsoa tapahtuneen toistaiseksi voimassaolevassa työsuhteessa.

Alle kuukauden jatkuvat TEL-alan työsuhteet kuuluvat TaEL:n piiriin riippumatta siitä, minkä suuruinen palkka on. Näin ollen X:n työskentely 2.7.-1.10.1999 välisenä aikana yritys Y:n palveluksessa vakuutetaan TaEL:n mukaisesti.

ETK:n päätös 25.7.2000, ETK sov1733 (tiedustelut Pirjo Ouvinen).

* * *

Väitöskirja

VÄITÖSKIRJATUTKIJAAN EI SOVELLETTU TEL:A

X työskenteli vuosina 1994 - 1999 professori A:n tutkimusryhmässä tavoitteenaan väitöskirjan tekeminen. X ilmoitti tehneensä tutkimustyötä 68 tuntia viikossa ja 272 tuntia kuukaudessa. X työskenteli yliopiston tiloissa. A antoi hänelle ohjeita ja oli väitöskirjan ohjaaja. A määräsi tutkimusaikataulun siksi ajaksi, kunnes väitöskirja valmistui eli noin viideksi vuodeksi. X raportoi A:lle viikoittain tuloksistaan. Irtisanoutumisaika oli yksi kuukausi. X sai verotonta apurahaa kahdelta järjestöltä. X sai apurahan kuukausittain ja sen määrä oli aluksi 5 500 markkaa ja myöhemmin 6 000 markkaa. Työvälineet ja reagenssit ostettiin A:n saamalla apurahoilla. Apurahojen päähakijana A raportoi vuosittain tutkimustyön edistymisestä rahoittajille ja antoi samalla niille tarkan tilityksen rahojen käytöstä.

A:n mukaan hänen ja X:n kesken ei ollut sopimusta työskentelystä eikä A määrännyt tutkimusaikataulua eikä työaikaa. X laati kuitenkin tutkimussuunnitelman työhön ryhtyttyään. X:llä ei ollut velvollisuutta työskennellä yliopiston tiloissa, mutta käytännössä se oli välttämätöntä. X:n työpanos koitui eniten hänen itsensä hyväksi, mutta myös yhteistyötutkijoiden hyväksi. X:llä oli oikeus työskennellä myös muiden toimeksiantajien palveluksessa. X:llä ei ollut oikeutta vuosilomaan tai sitä vastaavaan korvaukseen. Päivärahoja ei maksettu, mutta joitakin matkalippuja korvattiin. Väitöskirjatyön valmistuttua X erosi ryhmästä. Hänellä ei ollut irtisanomisaikaa.

ETK: Ei TEL.

25.9.2000

X ja A sopivat työstä suullisesti. Asiassa saadusta selvityksestä ei voitu päätellä, että työ olisi tapahtunut työsopimuksen perusteella eikä ole tietoa siitä, olisiko sellaiseen pyrittykään. X:n tavoitteena oli opinnäytetyön aikaansaaminen. A ohjasi väitöskirjatyötä, mutta työn arviointi kuului viime kädessä oppilaitokselle. Työnantajan johtoa ja valvontaa tai oikeutta sellaiseen ei voitu katsoa syntyneen X:n ja A:n välille. Väitöskirjatyöstä koitui hyötyä erityisesti X:lle itselleen. X sai tutkimustyöhönsä rahoitusta verovapaina henkilökohtaisina apurahoina.

Näillä perusteilla X:n ei voitu katsoa olleen työeläkelakien tarkoittamalla tavalla työsuhteessa A:han, joten X:ään ei voitu soveltaa TEL:a.
ETK:n päätös 18.9.2000, ETK sov1735 (tiedustelut Telma Syri).

* * *

Luottamustoimi

EDUNVALVOJAT EIVÄT OLLEET TYÖSUHTEESSA PÄÄMIEHEENSÄ

Maistraatti holhousviranomaisena pyysi lausuntoa siitä, onko holhoustoimesta annetussa laissa tarkoitettuihin edunvalvojiin sovellettava työeläkelakeja heidän veloittamiensa palkkioiden osalta. Edunvalvoja määrätään täysi-ikäiselle henkilölle, joka sairauden, poissaolon tai muun syyn vuoksi ei voi pitää huolta taloudellisista asioistaan.

ETK: Holhoustoimesta annetussa laissa tarkoitetuille edunvalvojille maksetuista palkkioista ei ole velvollisuutta suorittaa TEL:n, TaEL:n eikä LEL:n mukaisia vakuutusmaksuja. Mikäli edunvalvojana toimii henkilö, joka harjoittaa ansiotarkoituksessa ja ammattimaisesti asianajotoimintaa, myös edunvalvojan työ voi kuulua YEL:n piiriin. Edunvalvojana toimimisen katsottiin olevan lähinnä luottamustehtävä. Luottamustoimessa olevalle henkilölle palkkion maksaja voi järjestää ja vapaaehtoisesti kustantaa TEL:n 1 b §:n mukaisen eläketurvan.

Edunvalvojan määrää tehtävänsä maistraatti tai tuomioistuin. Määräys voidaan tietyissä tapauksissa antaa, vaikka se, jonka etua asia koskee (päämies), vastustaisikin määräystä. Edunvalvojan työskentelyn ei siten voida katsoa perustuvan nimenomaiseen sopimukseen eikä myöskään pelkästään ns. hiljaiseen sopimukseen. Vaikka tietyissä tapauksissa edunvalvojaksi on määrättävä valvottavan itsensä ehdottama henkilö, on määräyksen antaminen kuitenkin laissa säädetty holhousviranomaisen tai käräjäoikeuden tehtäväksi. Päämies ei voi lakkauttaa edunvalvojan tehtävää irtisanomisella tai purkamisella, vaan edunvalvoja on vapautettava tehtävästään tuomioistuimen päätöksellä. Edunvalvojalla on kelpoisuus edustaa päämiestä tämän omaisuutta ja taloudellisia asioita koskevissa oikeustoimissa. Tehtävässään hän on holhousviranomaisen valvonnan alainen. Edellä esitetyn perusteella ETK katsoi, ettei edunvalvoja toimi sillä tavoin päämiehensä johdon ja valvonnan alaisena, että hänen voitaisiin työoikeudellisesti katsoa olevan työsuhteessa päämieheensä.
ETK:n lausunto 24.8.2000, ETK sov12169 (tiedustelut Ritva Lehtinen).

* * *

25.9.2000

OSKEYHTIÖN HALLITUKSESSA TOIMIVAN RUOTSALAISEN JÄSENEEN VAKUUTTAMINEN

A Oyj asiamiehenään varatuomari B on pyytänyt Eläketurvakeskukselta lausuntoa siitä, onko A Oyj:n ruotsalaisille hallituksen jäsenille maksettavista palkkiosta suoritettava eläkevakuutusmaksuja. A Oyj tiedustelee myös, mitä hallituksen jäsenten vakuuttamiseen vaikuttaa se, että hallituksen kokoukset pidettäisiin pelkästään Suomessa tai että osa niistä pidettäisiin Ruotsissa.

Ruotsissa asuvat ja Ruotsin kansalaisia olevat hallituksen jäsenet eivät ole A Oyj:n tai konsernin muiden yhtiöiden työntekijöitä, eikä heillä ole muutenkaan operatiivista vastuuta yhtiöstä. Ruotsalaiset hallituksen jäsenet myös työskentelevät Ruotsissa lukuun ottamatta yhtä jäsentä, joka on eläkeläinen.

ETK:N KANTA: A Oyj:n hallituksen jäsenten vakuuttaminen on vapaaehtoista tästä luottamustoimessa Suomessa tehdystä työstä. Jos luottamustoimessa Suomessa tehty työ A Oyj:n hallituksen jäsenenä halutaan vakuuttaa, Ruotsissa asuvat ja siellä samanaikaisesti työskentelevät henkilöt on vakuutettava Ruotsissa myös luottamustoimen osalta sen kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Ruotsista eläkettä saava ja siellä asuva henkilö voidaan vakuuttaa luottamustoimessa Suomessa tekemästään työstä täällä. Myös tämä luottamustoimivaakuuttaminen on vapaaehtoista.

Jos A Oyj:n hallitus työskentelee osittain myös Ruotsissa, siellä asuvien luottamustoimessa siellä tekemä työ vakuutetaan Ruotsissa. Tältä osin velvollisuus vakuuttaa luottamustoimi ratkeaa Ruotsin lainsäädännön mukaan. Halluttaessa siellä voidaan vakuuttaa myös näiden henkilöiden Suomessa luottamustoimessa tekemä työ, mutta tältä osin vakuuttaminen on vapaaehtoista.

PERUSTELUJA: Henkilö, joka työskentelee samanaikaisesti kahdessa jäsenvaltiossa, kuuluu asuinmaansa sosiaaliturvalainsäädännön alaisuuteen (asetuksen 1408/71 14 artiklan 2 kohdan b alakohta). Tämä säännös siis määrittelee sen, missä valtiossa vakuuttaminen on kahden maan työskentelytilanteessa hoidettava (on ns. toimivaltainen valtio).

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaisesti työskentelymaa määrittelee ensisijaisesti vakuuttamisvelvollisuuden.

Vakuuttamisvelvollisuus Suomessa tehdystä työstä määräytyy siis Suomen työeläkelainsäädännön mukaan. Työntekijäin eläkelain (TEL) 1 b §:n mukaan luottamustoimessa olevalle henkilölle voidaan järjestää TEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläketurva eli työeläkevakuuttaminen on vapaaehtoista.

Luottamustoimessa olevaan henkilöön ja luottamustoimeen sovelletaan TEL:n 1 b §:n 4 momentin mukaan, mitä TEL:ssä säädetään työntekijästä ja työsuhteesta. Vakuutettu luottamustoimi siis rinnastetaan TEL:n mukaan työsuhteeseen, ja kyseessä on asetuksen 1408/71 1 artiklassa tarkoitettu työntekijä.

25.9.2000

Vakuutetussa luottamustoimessa olevaa henkilöä voidaan näin ollen pitää kahdessa maassa työskentelevänä palkattuna työntekijänä asetuksen 1408/41 14 artiklan 2 alakohdan b alakohdan mukaisesti, jos henkilö on asetuksessa 1408/71 tarkoitettu palkattu työntekijä myös Ruotsissa tekemänsä työn osalta. Tällöin asuinmaa Ruotsi on ns. toimivaltainen valtio myös Suomessa luottamustoimessa tehdyn työn osalta.

Jos luottamustoimessa Suomessa tehtyä työtä ei haluta vakuuttaa, ei ole kysymys kahdessa maassa työskentelystä eikä asetuksen 1408/71 14 artiklan 2 alakohdan b alakohdalla sovelleta.

Kuitenkin asuinmaa ns. toimivaltaisena valtiona ratkaisee viimekädessä, onko luottamustoimi sen kansallisen lainsäädännön mukaan vakuutettavaa toimintaa.

Vakuuttamisvelvollisuus arvioidaan siis kahdesti: ensin työskentelymaa arvioidaan, onko toiminta ylipäättään vakuutettavaa ansiotoimintaa ja jos on, asuinmaa ns. toimivaltaisena valtiona ratkaisee, koskeeko vakuuttamisvelvollisuus sen kansallisen lainsäädännön mukaan tätä toimintaa.

ETK:n lausunto 30.6.2000, ETK sov12166 (tiedustelut Jaana Rissanen).

* * *

MERIMIESTOIMISTON HALLITUKSEN PUHEENJOHTAJA LUOTTAMUSTOIMESSA

X, jolla on ollut pitkäaikainen virkasuhde valtioon eri ministeriöissä, on vuodesta 1972 alkaen yhtäjaksoisesti hoitanut ministeriön määräyskirjalla merimiespalvelutoimiston hallituksen puheenjohtajan tehtäviä. Kokouspalkkioiden lisäksi hän on saanut puheenjohtajan palkkaa, joka syksyllä 1999 oli n. 2.500 markkaa kuussa. Viimeiset vuodet hän on hoitanut tehtävää päätoimisesti ja hänen työhuoneensa on ollut merimiespalvelutoimistossa. X on ollut virkasuhteestaan osa-aikaeläkkeellä 1.12.1993 alkaen. Merimiespalvelutoimiston toiminta perustuu lakiin ja asetukseen. Sen rahoituksesta tulee noin 75 prosenttia valtion budjetin kautta. X:n kanssa ei ole tehty varsinaista sopimusta, vaan työskentely on perustunut pelkästään ministeriön antamaan määräyskirjaan. Lain mukaan valtion edustaja toimii toimiston puheenjohtajana. Merimiespalvelutoimisto ei ole ns. VAL-laitos, vaan sen palveluksessa työsuhteessa olevien työntekijöiden eläketurva määräytyy TEL:n mukaan.

ETK: Ei TEL. Kysessä on luottamustoimi, jota ei ole vakuutettu vapaaehtoisesti (TEL 1 b §).

Perusteluja: X:n työskentely ei ole perustunut hänen ja toimiston väliseen sopimukseen vaan ministeriön määräykseen. Hänen työtehtäviinsä ovat kuuluneet vain hallituksen puheenjohtajalle lain ja asetuksen mukaan kuuluvat tehtävät. Hänet on valittu tehtävään edustamaan valtiota ja lain nojalla valtion edustaja toimii aina hallituksen puheenjohtajana. Hänellä on ollut oikeus toimiston toiminnin kirjoittamiseen yhdessä toisen toimihenkilön kanssa. X on siten hoitanut lähinnä toimiston hallintoon liittyviä tehtäviä sen lakisääteisenä toimielimenä. Pelkästään sen perusteella, että X:lle on kokouspalkkioiden li-

25.9.2000

säksi maksettu säännöllistä kuukausipalkkiota, ei voida päätellä työsuhteen olemassaoloa, koska muista työsuhteen tunnusmerkeistä ei ole saatu riittävää selvitystä.

ETK:n lausunto 13.7.2000, ETK sov12163 (tiedustelut Pekka Pietinen).

* * *

Eläkepalkka

LISÄELÄKETURVAN HEIKKENEMISEN VUOKSI SAADUISTA PITÄMÄTTÖMISTÄ VAPAAPÄIVISTÄ MAKSETTU KORVAUS EI OLE TEL-PALKKAA

Y ry on maksanut X:lle työsuhteen päättymisen (31.1.2000) yhteydessä korvausta vuodesta 1996 alkaen pitämättömistä kehittymisvapaista. Kehittymisvapaa on korvaava etu niille työntekijöille, joiden lisäeläketurva heikkeni vuonna 1996. Etua kertyy 3,5 päivää vuodessa. Säästetyt vapaat maksetaan työntekijälle rahana työsuhteen päättyessä. Kehittymisvapaajärjestelmästä on sovittu Y ry:n ja sen henkilöstön välisissä neuvotteluissa ja se koskee kaikkia, jotka ennen vuotta 1996 olivat lisäeläketurvan piirissä. Korvaus on veron ennakonpidätyksenalaista palkkaa.

ETK: Korvausta ei oteta huomioon TEL-eläkepalkkaa määrättäessä.

Perusteluja: Korvaus ei ole suoranaista vastiketta työsopimuksen perusteella tehdystä työstä vaan pikemminkin tarkoitettu korvaamaan sellaista menetettyä etua, joka ei ole ollut sen enempää veronalaista ansiotuloa kuin eläkepalkkaa määrättäessä huomioon otettavaa työansiotakaan. Vahingonkorvauksen luonteisia erä ei yleensäkaan soveltamiskäytännössä ole otettu huomioon eläkepalkkaa määrättäessä. Työnantajan työntekijöilleen kollektiivisesti järjestämän lisäeläketurvan perusteella ei synny ennakonpidätyksessä huomioon otettavaa etua tai tuloverotuksessa veronalaista ansiotuloa, joten sen perusteella ei myöskään synny sellaista etua, joka olisi otettava huomioon eläkepalkkaa määrättäessä.

ETK:n lausunto 28.6.2000, ETK sov12162 (tiedustelut Pekka Pietinen).

* * *

Ulkomaisten työntekijöiden vakuuttaminen

SUOMALAISEN LENTOYHTIÖN JAPANILAISTEN LENTOEMÄNTIEN VAKUUTTAMINEN

Suomalainen lentoyhtiö on pyytänyt ratkaisua siitä, onko Suomen ja Japanin välisessä lentoliikenteessä työskenteleviä japanilaisia lentoemäntiä (esimerkkitapauksena lentoemäntä X) pidettävä TEL:n soveltamispiiriin kuuluvina työntekijöinä.

Yhtiön mukaan japanilaisiin lentoemäntiin ei sovelleta Suomen työläinsäädäntöä eikä yhtiön työehtosopimusta. Heidän palkkansa ja muut työsuhteen ehdot määräytyvät Japanin lainsäädännön mukaan. Palkanmaksu tapahtuu Japanissa ja myös eläketurva on järjestetty Japanissa.

25.9.2000

ETK on v. 1994 hylännyt yhtiön TEL 1 c §:n mukaista vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskevan hakemuksen, koska ko. lentoemäntiä ei voida pitää Suomesta ulkomaille lähetettyinä työntekijöinä.

ETK: X:ään sovelletaan TEL:a.

TEL:ssa ei ole erityissäännöksiä kansainvälistä liikennettä harjoittavien suomalaisten kuljetusyritysten palveluksessa olevista työntekijöistä. Näin ollen tällaisten yritysten palveluksessa olevien työntekijöiden vakuuttamiseen on sovellettava 1 §:n pääsääntöä, jonka mukaan työnantaja on velvollinen järjestämään ja kustantamaan TEL:n mukaisen eläketurvan jokaiselle työntekijälleen, jonka työsuhde täyttää siinä säädetty edellytykset. Ulkomailta tehtyä työtä taikka ulkomaalaisen Suomessa tekemää työtä ei ole suljettu TEL:n soveltamisalan ulkopuolelle.

Kansainvälisessä meri- ja lentoliikenteessä työskentelevä henkilö vakuutetaan kansalaisuudesta riippumatta kuljetusyrityksen kotimaassa. Käytäntö perustuu kansainväliseen merioikeuteen, jossa alusta pidetään ainakin eräässä mielessä kotimaansa alueen osana. Tämän periaatteen mukaan suomalaisella aluksella työskentelevä henkilö kuuluu Suomen eläkevakuutuksen piiriin. Tästä on nimenomainen säännös merimieseläkelaissa.

Ilma-aluksiin sovelletaan samaa periaatetta kuin merialuksiin. Meri- ja lentoliikenteen rinnastamista yleisessä kansainvälisessä oikeuskäytännössä tukevat myös Euroopan unionin sosiaaliturva-asetuksen (ETY) N:o 1408/71 säännökset ja eri maiden sosiaaliturvasopimusten säännökset. Niiden mukaan kansainvälistä liikennettä harjoittavan yrityksen matkustava henkilökunta vakuutetaan pääsääntöisesti yrityksen kotimaassa. Tämä koskee sekä meri- että lentoliikenneyritysten henkilökuntaa.

TEL:a on siis sovellettava suomalaisen kuljetusyrityksen palveluksessa suomalaisella aluksella työskenteleviin työntekijöihin näiden kansalaisuudesta riippumatta. Sillä seikalla, että ulkomaalaiset työntekijät on otettu palvelukseen ulkomailta tai sillä, että heidän työsuhteeseensa sovelletaan ulkomaisia työsuhteen ehtoja tai ulkomaista työlainsäädäntöä ei ole merkitystä TEL:a sovellettaessa. Merkitystä ei ole myöskään sillä, että heidän palkkansa maksetaan ja sosiaaliturvansa on järjestettävä myös ulkomailta, jos työoikeudellinen työsuhde kuitenkin on suomalaiseen yhtiöön.

ETK:n päätös 7.6.2000, ETK sov1650 (tiedustelut Pirjo Ouvinen).

***

Lähetetyn yrittäjän todistus

LÄHETETYN YRITTÄJÄN TODISTUKSEN MERKITYS TYÖNTEKOMAASSA

A on Ruotsissa asuva vapaa taiteilija, joka työskentelee Ruotsissa freelancer-pohjalta useille eri työnteettäjille. A on lisäksi tehnyt suomalaisen X säätiön kanssa työsopimuksen erään taiteellisen esityksen suunnittelusta ja myös suomalaisen Y Oy:n kanssa saman esityksen toteutuksesta. Työskentely X-säätiölle ja Y Oy:lle tapahtuu työsuhteissa Suomessa ja kestää yhteensä yh-

25.9.2000

den vuoden (12 kuukautta). A on saanut Ruotsin sosiaaliturvaviranomaiselta ns. E101 -todistuksen, jonka mukaan A:han sovelletaan Ruotsin lainsäädäntöä EY:n sosiaaliturva-asetuksen (1408/71) 14 a artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla (ns. lähetetyn yrittäjän todistus) sen ajan, jonka hän työskentelee Suomessa X-säätiölle ja Y Oy:lle. Todistuksen mukaan A toimii Ruotsissa itsenäisenä ammatinharjoittajana (verksamhet som egen företagare).

ETK: A:n työskentelyyn X-säätiölle ja Y Oy:lle Suomessa ei voida soveltaa TaEL:a eikä muutakaan Suomen kansallista sosiaaliturvalainsäädäntöä. A:n eläkevakuuttaminen on hoidettava Ruotsin lainsäädännön mukaisesti.

Perusteluja:

Asetuksen 1408/71 mukaan sen piiriin kuuluvat henkilöt ovat pääsääntöisesti vain yhden jäsenvaltion lainsäädännön alaisia. Yleensä työskentelyyn sovelletaan työskentelymaan lainsäädäntöä, vaikka henkilö asuisi toisessa jäsenvaltiossa. Tästä on poikettava tai voidaan poiketa asetuksen artiklojen 14-17 perusteella.

A:n saama ns. E101 -todistusta ei ole peruutettu tai julistettu pätemättömäksi. EY:n tuomioistuin on eräässä tuomiossaan todennut, että yrittäjän asuinmaan toimivaltaisen laitoksen antama ns. E101 -todistus sitoo sen jäsenvaltion toimivaltaista laitosta, jonne yrittäjä lähtee tekemään työtään sekä sitä, joka turvautuu kyseisen yrittäjän palveluihin, niin kauan kuin todistusta ei ole peruutettu tai julistettu pätemättömäksi. EY:n tuomioistuin on samassa tuomiossaan todennut myös, että asetuksen 14 a artiklan 1 kohdan a alakohdassa käytetyllä ilmaisulla 'työ' tarkoitetaan kaikenlaisen työn suorittamista riippumatta siitä, onko kyseessä palkkatyö vai itsenäinen ammatinharjoittaminen.

Ruotsin sosiaaliturvaviranomaisen antama E101-todistus on siten Suomen toimivaltaisia viranomaisia sekä A:n työnantajia eli X-säätiötä ja Y Oy:tä sitova. Asiassa ei ole merkitystä sillä, tapahtuuko A:n työskentely Suomessa kansallisen lainsäädännön mukaan työsuhteessa vai onko kysymyksessä itsenäinen ammatinharjoittaminen.

ETK:n päätös 26.5.2000, ETK sov1724 (tiedustelut Pekka Pietinen).

* * *

TEL 1 c §:n mukainen vapautus

TEL 1 C §: MUKAINEN VAPAUTUS VAKUUTTAMISVELVOLLISUUDESTA MYÖNNETTIIN

Oy on pyytänyt Eläketurvakeskukselta vapautusta TEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta aluepäälliköilleen, joka on työskennellyt yhtiön palveluksessa Australiassa kaksi vuotta ja kuuluu ryhmään Australiassa työskentelevät työntekijät.

Oy haluaa järjestää aluepäällikön eläketurvan Australiassa maan lakisääteisessä lisäeläkejärjestelmässä, jota täydennetään vapaaehtoisilla lisäeläkevakuutuksilla työkyvyttömyyden varalle. Aluepäällikkö on ilmoittanut haluavansa liittyä mainittuun vaihtoehtoiseen eläkejärjestelmään.

25.9.2000

ETK: Hakemukseen TEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisesta suostutaan. Vapautus on voimassa siitä lukien, kun vaihtoehtoinen eläketurva Australiassa on järjestetty, kuitenkin aikaisintaan 1.1.2000 alkaen.

Perustelut: Ko. aluepäällikkö on työskennellyt Australiassa yli kaksi vuotta ja hänen on tarkoitus jäädä sinne toistaiseksi. Asiassa saadun selvityksen perusteella eläketurvan, jonka yhtiö järjestää Australiassa, voidaan kokonaisuutena katsoa vastaavan TEL:n vähimmäisehtojen mukaista eläketurvaa.

Vapautus voidaan myöntää aikaisintaan sen kalenterivuoden alusta, jona sitä on haettu.

Päätös koskee myös niitä työntekijöitä, jotka täyttävät kyseessä olevaan ryhmään kuulumisen edellytykset myöhemmin. Työnantajan tulee siten vastaisuudessa sisällyttää ulkomaantyön komennussopimukseen kohta, jossa kerrotaan vaihtoehtoisesta eläkejärjestelystä. Myös näissä tilanteissa työnantajan on kuultava kyseisiä työntekijöitä.

ETK:n päätös 17.8.2000, ETK sov1734 (tiedustelut Pirjo Ouvinen).

* * *

Tiedoksi ELK:n kanta vakuutuspaikasta

Lakiosaston tiedotteessa 13/99 olleesta ETK:n 1.7.1999 antamasta ulkomaantyön vakuutuspaikkaa koskevasta lausunnosta (ETK sov12102) on Eläkelautakunta sittemmin antanut päätöksen 8.6.2000. Eläkelautakunta on ollut samalla kannalla kuin ETK lausunnossaan.

* * *